

# Princip hromadění sil a prostředků v boji

Sovětské vojenské umění hodnotí hromadění sil a prostředků na rozhodujících směrech útoku a rovněž soustředění úsilí v prostorech, na jejichž udržení závisí odolnost obrany, jako významný princip vedení bojové činnosti. Tento princip plně odráží požadavky zákonů ozbrojeného zápasu, především zákona závislosti průběhu a výsledku bojové činnosti na poměru sil stran.

Princip hromadného použití sil a prostředků na rozhodujících směrech v rozhodujícím okamžiku vyvíjel se ve všech válkách minulosti, získával na svém novém obsahu a uchovává svůj význam v soudobé raketové jaderné válce. Ve všech etapách rozvoje vojenského umění bylo dovedné použití tohoto principu ukazatelem vysokého vojenského mistrovství velitelů. Prakticky se projevoval různým způsobem, v závislosti na úrovni rozvoje hlavních prostředků ozbrojeného zápasu a způsobů vedení bojové činnosti.

V letech druhé světové války docházelo k soustředování mohutných úderných sil všech druhů ozbrojených sil na zvolené směry úderů. Takové soustředění bylo nezbytné k zabezpečení rozhodného zničení protistojícího nepřítele a k dosažení cílů operace. Jediný princip hromadného použití sil a prostředků bez zvažování a použití ostatních principů vojenského umění byl ovšem nepostačující k dosažení úspěchu. Hromadné použití dosáhlo cíle jen v těch případech, kdy

- byla pečlivě organizována a nepřetržitě udržována součinnost všech soustředěných sil a prostředků,
  - bojová činnost byla vedena aktivně,
  - byly vedeny překvapivé údery,
  - byl uskutečňován smělý manévr,
  - operace byly všestranně zabezpečovány.
- Neúspěšný výsledek některých útočných operací Sovětské armády v prvním období Velké vlastenecké války můžeme např. objasnit tím, že v důsledku řady objektivních příčin nepodařilo se vždy do-

sáhnout rozhodné převahy nad nepřitelem na zvolených směrech.

Při celkově nevysoké operační hustotě v pásech armád, které vedly úder, nebylo dosahováno potřebného nahromadění vojsk na směrech hlavních úderů. Tehdy vytvářené hustoty nezabezpečovaly vysoké tempo útoku a vedení úderu do velké hloubky i v tom případě, že nepřítel vybudoval slabou obranu. Přičinou toho bylo nedostatečné množství tanků — hlavní úderné síly a prostředku manévru pozemních vojsk, kromě toho i dělostřelectva, letectva a prostředků protivzdušné obrany.

Ke konci prvního období války, v souladu se směrnicemi vrchního velení, k úspěšnějšímu vedení útoku se pokládalo za nezbytné mít v každé armádě, která prolomovala obranu, silné úderné uskupení ve složení tří až čtyř divízií, soustředěných na úzkém úseku fronty.

Ke konci tohoto období neustále vzrůstalo vyzbrojování vojsk technikou. Ve druhém období pokračovalo další zvyšování objemu vyráběné bojové techniky, zdokonalovala se její kvalita. To potvrzují tyto údaje: v r. 1943—1944 početní stavy bojujících armád se zvýšily více jak o 6 %, množství děl a minometů o 40 %, tanků a samohybných děl o 90 %, letadel asi čtyřikrát.

Vojská technika se zdokonalovala i co do kvality. U střeleckých vojsk se podstatně zvýšilo množství automatické výzbroje. Zvyšovala se ráže, dostřel a pohyblivost dělostřelectva a rovněž účinnost jeho palby v boji s tanky. Tím byly vytvořeny nové materiální předpoklady k dalšímu rozvoji vojenského umění vůbec a způsobů hromadění zejména. A tak již ve druhém období války začaly vytvářet fronty úderné uskupení v pásmu jedné nebo dvou armád působících na různých směrech, ve třetím období tvořily úderné uskupení dvě až tři i více armád soustředěných na jednom směru. Takové nahromadění bylo podmíněno i zvětšenou hloubkou nepřátelské obrany, přechodem nepřitele k zákopovému systému, který zabezpečoval podmínky pro manévr živou silou a zvyšoval odolnost obrany proti dělostřelecké palbě. Spolu s tím rostla i závislost volby směru hlavního úderu a úseku průlomu v armádě na zámyslu a složení úderného uskupení fronty.

V průběhu celé války se rýsovala tendence zmenšovat pásma útoku armád, které působily v sestavě úderných uskupení frontů, a zlepšovat bojové složení rychlých skupin a druhých sledů, předurčených k narůstání síly úderu a rozvíjení útoku v hloubce.

Rozhodné prosazování principu hromadění sil a prostředků na směru hlavního úderu zabezpečovalo neustálý růst operačních hustot. To vytvářelo podmínky k mohutnému palebnému umlčení nepřátelské obrany a k rozhodnému rozvinutí operace do velké hloubky.

V letech 1943—45 armády zpravidla prolomovaly obranu na jednom úseku v šířce 6—14 km. Značně vzrostly i hustoty sil a prostředků (zvláště tanků přímé podpory pěchoty), které dosáhly 20—30 tanků na 1 km, s připočtením rychlých skupin do 80 tanků a samohybných děl, dále 200—600 děl a minometů na 1 km úseku průlomu.

Ve druhém a třetím období Velké vlastenecké války zvýšilo se množství tankových svazků vyčleňovaných do prvního sledu armád. To zvyšovalo údernou sílu útočícího sledu a zabezpečovalo silnější palebnou podporu pěchoty při průlomu hluboké obrany nepřitele, zvláště jeho taktického pásma, nejvíce nasyceného palebnými prostředky a dobře ženíně vybudovaného.

Hromadění sil a prostředků v operačním měřítku v období rozhodujících vítězství Sovětské armády se uskutečňovalo s odvahou a umožňovalo vytvořit na směru hlavního úderu tři až pětinasobnou převahu v živé síle, pěti až desetinásobnou převahu v dělostřelectvu a tancích. Hlavní úder vedly fronty na úseku, který tvořil všeho všudy 5—15 % celkové šířky jejich pásma. Přitom se na něm soustřeďovalo: polovina i více střeleckých svazků, větší část dělostřelectva, téměř všechny tanky a letectvo.

Zkušenosti Velké vlastenecké války tedy názorně ukázaly, že hromadění sil a prostředků na zvolených směrech bylo základem určujícím faktorem úspěšného vedení hlubokých útočných operací. Nahromadění sil a prostředků bylo podmínkou uskutečnění mohutného počátečního úderu na zvolených směrech a jeho narůstání při rozvíjení útoku.

Principu hromadění sil a prostředků používalo se v operacích Velké vlastenecké války nejen v operačních svazech pozemních vojsk, ale tento princip se stal také základem bojového použití letectva. Na podpoře pozemních vojsk na bojišti letectvo se podílelo do 35—40 % a na vybojování nadvlády ve vzduchu až 30—40 % všech letounových vzletů. Po průlomu taktické hloubky obrany nepřitele letectvo přenášelo své úsilí na zabezpečení činnosti rychlých skupin v operační hloubce. To umožňovalo rozhodně hromadit letectvo na směrech hlavních úderů.

Další kvalitativní rozvoj prostředků boje v prvních poválečných letech, zvláště tanků, protitankových prostředků, dělostřelectva a raket a rovněž jejich zavedení ve velkém množství do výzbroje pozemních vojsk — to vše změnilo charakter bojové činnosti vojsk. Za této situace bylo možné hromadné použití tanků nejen v operačním, ale i v taktickém měřítku. Zvýšil se i objem útoků, které plní letectvo při ničení nepřítele v jeho taktické hloubce a při přímé podpoře bojové činnosti vojsk.

Hromadné zavedení raketových jaderných zbraní do výzbroje vojsk mělo za následek další a zásadní změny v charakteru ozbrojeného zápasu. Použití jaderných zbraní umožňuje téměř okamžitě způsobit nepříteli velké ztráty, vyřadit z boje celé útvary a svazky a dosahovat změn poměru sil ve vlastní prospěch. To mělo za následek podstatné zvýšení rozhodnosti cílů a prostorového rozmachu operací, manévrovosti a dynamičnosti bojů a sražení, nerovnoměrné jejich rozvíjení.

Vzájemné působení obou stran jadernými zbraněmi má za následek hromadné ztráty živé síly a bojové techniky, přinucuje vojska působit v rozptýlených bojových sestavách a uskupeních, na samostatných směrech, v rozsáhlých pásmech zamoření, zničení, požárů a zátop.

Teorie vojenského umění, vzhledem k uvedeným faktorům, musela hledat takové způsoby bojového použití sil a prostředků, které by byly v maximálním souladu se změnami v prostředcích boje. V plné míře se to vztahovalo i na použití principu hromadění sil a prostředků.

Na začátku padesátých let byly uveřejněny v zahraničním vojenském tisku různé názory na charakter budoucí války a na způsoby vedení bojové činnosti s použitím jaderných zbraní. V řadě případů různí autoři odmítali možnost využívat zkušeností druhé světové války v jaderných podmínkách. V dalším vývoji však zkušenosti mnoha cvičení, která proběhla v zahraničních armádách, ukázaly, že hlavní principy vojenského umění, v tom i princip hromadění sil a prostředků, uchovávají si svůj význam v jaderné válce, i když způsob jeho uskutečnění v nových podmínkách vedení bojové činnosti se výrazně změnil.

V minulosti se dosahovalo nahromadění vytvořením mnohapočetné přehady v pěchotě, tancích, dělostřelectvu a jiných prostředcích nad nepřítelem na zvolených směrech. Existence raket, které působí na velké vzdálenosti, umožňuje v současných

podmínkách rychle soustřeďovat hlavní úsilí na zvoleném směru manévrem jaderných úderů při rozptýleném rozmístění jednotlivých raketových odpalovacích zařízení. To ztěžuje nepříteli určit směr hlavního úderu a zvyšuje odolnost raketových jaderných prostředků. Současně vysoká manévrovost vojsk umožňuje využívat výsledků jaderných úderů, v případě umístění v hloubce jejich rozptýlení na velkém prostoru.

Podstata principu hromadění sil a prostředků na základě toho tkví v soustředění hlavního úsilí na hlavním směru, především velké části jaderných sil, dále v rychlém využívání výsledků jaderných úderů vojsky. Při hromadění sil a prostředků vznikla nezbytnost vzít v úvahu požadavky rozptýlení bojových sestav vojsk do takové hranice, která zabezpečuje úspěšné splnění bojového úkolu.

Podle některých názorů zahraničních vojenských odborníků, základním principem použití jaderných zbraní zůstává jejich hromadění na hlavním směru k ničení nejdůležitějších cílů a objektů, jejich použití ve spojení s ostatními prostředky ničení a v souladu se zámyslem bojové činnosti. Přitom většina jaderné munice musí být použita při zahájení útoku.

Zahraníční vojenskoteoretické myšlenky pochopitelně nedospělo najednou k principu hromadného použití jaderných zbraní. Po jejich zavedení do výzbroje se měly jaderné zbraně používat k ničení nejdůležitějších jednotlivých objektů a uskupení vojsk, především tankových. V dalším období, na začátku šedesátých let, po zavedení jaderných zbraní do vojsk ve velkém množství, tendence k jejich hromadnému použití se postupně upřesňovaly. V současné době podle zahraničních názorů je vyjádřen princip hromadného použití jaderných zbraní v soustředění hlavního jaderného úsilí nadřazeného velitelství na hlavním směru a v nerovnoměrném rozdělení jaderné munice mezi svazky. Na směru hlavního úderu musí se používat jaderné zbraně tak, aby jedno pásmo účinného ničení překrývalo druhé a vytvářelo se tak pásmo úplného zničení až do čáry bližšího úkolu svazků prvního sledu a tím způsobem zabezpečit rozhodný průlom obrany nepřítele.

Zejména k dosažení tohoto cíle jsou svazky pozemních vojsk americké armády intenzivně vyzbrojovány prostředky použití taktických jaderných zbraní.

V jaderné válce se podstatně změnilly podmínky a způsoby hromadění konvenčních zbraní. Tendence ke snížení množství úderů polní armády, které se projevovaly

v poválečném období, i když dovolovaly do nejzazší meze hromadit síly a prostředky a vytvářet rozhodující převahu nad nepřítelem, měly však v jaderných podmínkách i záporné stránky. Tak např. soustředění velkých sil na úzkém úseku fronty, za předpokladu že obránce disponuje jadernými zbraněmi, se stalo nepřijatelně riskantním, nezabezpečovalo dosažení překvapení, bylo příčinou potíží při organizování a rozmístění týlu vojsk. Proto již v padesátých letech se objevuje tendence vedení útočné operace polními armádami s průlomem obrany na několika úsecích, k vedení hlubokých roztaňujících úderů na několika odložených směrech.

Předpoklad přitom je, že k úspěšnému průlomu soudobé hluboce do sledů členěné obrany, nasycené velkým množstvím obrněných cílů a vysoce účinných protitankových prostředků, je zapotřebí dřívějšího nahromadění palby na vymezených úsecích. Prakticky je totiž nemožné zničit všechny palebné prostředky obrany jenom jedinými jadernými zbraněmi. S přihlédnutím k nebezpečí jaderného napadení je útočník přinucen rozlišovat svazky pozemních vojsk v hloubce, rozptylovat je na několika směrech, včas je posilovat takovým množstvím dělostřelectva a ostatních bojových prostředků, které by jim zabezpečovalo dosažení početní převahy a plnění úkolů ničení palbou objektů obrany na plánovaných směrech. Tuto tendenci potvrzují zkušenosti cvičení, která uskutečnila vojska NATO za posledních 10 až 15 let. Kromě toho vznikají názory na zvýšení počtu objektů, které by měly ničit palbou konvenční zbraně. Týká se to zejména úkolů k ničení zjištěných raketových jaderných prostředků a v posledních dobách i úkolů palebné přípravy a podpory vojsk, která útočí bez jaderných zbraní, ovšem v podmínkách neustálého nebezpečí jejich použití.

Nezbytnost hromadného použití konvenčních zbraní dostává se v tomto směru do protikladu s požadavkem rozptýleného rozmístění vojsk ve výchozích prostorech k útoku. Překonání tohoto protikladu a hromadění s cílem plnění úkolů ke spolehlivému ničení obrany může být dosaženo různými způsoby, zejména zvětšením délky střelby dělostřelectva do 40—80 km tak, aby zabezpečilo široký manévr palbou a soustředění jeho převážné většiny na nejdůležitějším úseku v pásmu polní armády. Bude pravděpodobně nezbytné [a v tom směru se vede praktický výzkum] zvýšit účinnost působení náboje v cíli a vvinout kvalitativně nové druhy dělostřelecké munice a leteckých pum, v tom i s náplní zápalných prostředků. Kromě

toho rozptýlení svazků do hloubky podle zahraničních názorů musí se uskutečňovat tak, aby je bylo možné v krátké době vyvést na zvolené směry a vytvořit potřebnou převahu v silách nad nepřítelem v okamžiku zahájení úderu.

Změnila se tendence prodlužování palebné přípravy a narůstání množství prostředků, přibíraných k jejímu vedení, tak jak bylo pravidlem v letech druhé světové války. Počínaje padesátými lety, vlivem vzrůstajících úloh jaderných zbraní, jsme mohli sledovat názory na zkrácení délky trvání palebné přípravy a snížení hustot dělostřelectva vytvářených na úsecích průlomu. Ke konci šedesátých let, ve spojitosti se změnou názorů na způsoby rozpoutání války a možnosti jejího vedení na počátku bez použití jaderných zbraní, objevily se v zahraničním vojenském tisku názory na nutnost podstatně více než dříve soustřeďovat úsilí dělostřelectva na úkor manévru jeho palbou a rovněž taktického letectva k ničení objektů, které se nacházejí mimo dosah palby dělostřelectva.

Narůstání objemu palebných úkolů, které musí být splněny konvenčními zbraněmi v období palebné přípravy útoku, má za následek určité prodloužení jejího trvání. V celku toto zvýšení času na uskutečnění palebné přípravy je ovšem spojeno se ztrátou překvapení úderu, a proto stěžív bude mít své opodstatnění v nejbližší budoucnosti.

V této spojitosti k hromadění sil a prostředků na úseku průlomu obrany v zahraničních armádách není vyloučeno ani včasné soustředění palebných prostředků, předurčených k účasti v palebné přípravě. Pod tímto pojmem soustředění rozumíme vytvoření mohutných uskupení raketových vojsk a dělostřelectva a jejich vyvedení do prostorů palebných postavení do vyjití mechanizovaných a tankových vojsk na čáry rozvíjení k útoku v takovém čase, který je potřebný k plánování palby a uskutečnění palebné přípravy. Při tom hromadění ostatních sil a prostředků pozemních vojsk musí být rovněž uskutečněno s přihlédnutím k nebezpečí jaderného napadení.

Značnou potíž představuje hromadění sil a prostředků v průběhu rozvíjení útoku. Proto již v období příprav bojové činnosti musí útočník předvídat její rozvíjení, zejména možné varianty použití záloh nepřítele, a předvídat odpovídající manévr vlastními silami a prostředky podle zásady, aby byla nepřetržitě udržována převaha nad nepřítelem na zvolených směrech v průlomu celého útoku.

Nemenšího významu nabývá i dobrá organizace přesunu záložních sil a prostředků. Rády armády USA zejména doporučují takové přesuny uskutečňovat v širokých pásmech, z různých směrů, v maximálně krátkých lhůtách, s cílem podstatně zkrátit dobu jejich pobytu v pásmu použití operačně taktických prostředků protivníka.

Tendence dalšího rozvíjení principu hromadného použití sil a prostředků včetně jaderných zbraní v útoku vyplývá z neustálého zvětšování hloubky učlenění vojsk v obraně, ze zvýšení jejich odolnosti a snížení zranitelnosti palbou a jadernými údery.

V podmínkách použití jaderných zbraní změnilo se prostředky a způsobu soustřeďování hlavního úsilí vojsk i v obraně.

Do doby zavedení jaderných zbraní princip soustřeďování hlavního úsilí v obraně nacházel svůj výraz ve vytvoření uskupení sil a prostředků s největší hustotou v určitém prostoru, který přehrazoval nejdůležitější směry pravděpodobných úderů útočníka, zejména na směru jeho hlavního úderu.

V nových podmínkách je zřejmé, že takové prostory obsazené vojsky se stanou nejpravděpodobnějšími objekty jaderných úderů útočníka. Proto k jejich udržení musí se soustřeďovat ne uskupení sil a prostředků o velké hustotě, ale palebné úsilí vojsk, především jaderné údery. Současně s rozvíjením principu hromadění sil a prostředků v obraně změnila se i jeho podstata. Podle zahraničních názorů tvoří nyní základ obrany

- hromadné použití jaderných zbraní
- široký manévr svazky a útvary pozemních vojsk,
- silné protizteče a protiúderů z hloubky obrany.

Kromě toho americké a západoněmecké řády doporučují řešit problém dosažení odolnosti obrany vytvářením nových obranných čar a úseků a směru hlavního úderu útočícího protivníka, včasnou přípravou palebných úderů hlavními prostředky boje na prostory, kde budou pravděpodobně působit hlavní síly.

Možnost úspěšného hromadění sil a prostředků na ohrožených směrech v průběhu vedení obrany je podmíněna

- vysokou manévrovostí útvarů a svazků pozemních vojsk a jejich zvýšenou odolností proti jaderným úderům,
- zvětšenou délkou střílby hlavními konvenčními zbraní, zejména protitankovými,

— velkým množstvím tanků v jejich sestavě.

Elementární propočty ukazují, že vojska v obraně v průběhu vedení bojové činnosti mají v celku větší možnosti k uskutečnění manévru zálohami než útočící vojska. Tempo útoku vojsk, zejména bez použití jaderných zbraní, nemůže převyšovat rychlosti přesunu a rozvinutí druhých sledů a záloh na ohrožených směrech v obraně. To vytváří příhodné podmínky pro včasné soustřeďování nezbytného množství palebných prostředků na těchto směrech, a to nejen předem, ale v průběhu bojové činnosti.

V těchto podmínkách se změnilo i principy vytváření uskupení vojsk včetně obrany; to má také svůj vliv na hromadění sil a prostředků.

V prvních letech po zavedení jaderných zbraní soustřeďovalo se hlavní úsilí vojsk v obraně, obdobně jako dříve, k udržení taktického pásma, v první řadě hlavního pásma obrany a v něm prvního postavení. V závislosti na tom v prvních sledech vojsk soustřeďovaly se nejméně dvě třetiny sil a prostředků. Předpokladem bylo, že druhé sledy nejen polní armády, ale i skupiny armád mohou být použity v boji o taktické pásma obrany.

S cílem zvyšovat odolnost obrany v dalším období začalo se v zahraničních armádách soustřeďovat hlavní úsilí v hloubce, a to v prostorech výhodných k vytvoření systému palby a k vedení mohutných protiúderů. Tyto teoretické zásady se procvicovaly na několika cvičeních bundeswehru s vojsky.

Tendence k soustřeďování hlavních sil v hloubce obrany jsou pečlivě hodnoceny podle zkušeností cvičení, které byly uskutečněny i v jiných armádách NATO. Na těchto cvičeních rozmísťovaly se hlavní síly polních armád a armádních sborů, které přecházely do obrany, zpravidla v prostorech brigádních, divizních a sborových záloh.

V armádním sboru o třech divizích, při uskupení bojové sestavy do dvou sledů, bývá zpravidla rozmísťováno i v pozici obraně na prvním postavení 10–12 praporů a v hloubce obrany 20–22 praporů. Zvláště charakteristické je soustřeďování sil a prostředků v hloubce při organizování mobilní (pohyblivé) obrany, ve které na prvním postavení se nachází jen do 6 praporů, za jeho hranicemi v hloubce 24–25 praporů, předurčených k vedení hromadných úderů ve výhodném okamžiku s cílem dokončit zničení hlavního uskupení útočících vojsk po té, kdy na ně byly provedeny palebné údery.

Je zřejmé, že i při rozmístění velké části sil a prostředků v hloubce obrany nepřipouští se jejich rovnoměrné rozdělení v celém pásmu. Hlavní úsilí se soustřeďuje na nejdůležitějších směrech. Přitom dosažení početní převahy nad protivníkem je požadováno jen v těch úsecích, kde budou vedeny protiúder.

Na průběh bojové činnosti pozemních vojsk v soudobé válce bude mít značný vliv bojová činnost letectva. Zabránit nebezpečí pro pozemní vojska ze vzduchu na hlavních operačních směrech je jednou z důležitých podmínek úspěšného splnění stanovených úkolů. Proto hromadné pou-

žití letectva ke zničení hlavních leteckých uskupení protivníka a zničení jeho prostředků jaderného napadení nabývá na velkém významu.

Na rozdíl od minulosti, kdy hromadné letecké úderly byly vedeny současně leteckými útvary a dokonce i svazky, v soudobých podmínkách bombardovací a stíhací bombardovací letectvo hromadí své síly a prostředky způsobem úderů v bojových sestavách do letky v to a méně častěji útvary, členěných do sledů co do hloubky i výšky, které pronikají k cíli z různých směrů.

Zavedení raketových jaderných zbraní do výzbroje vojsk, neustálé zdokonalování dosavadních a zavádění nových typů konvenčních zbraní, dále vývoj jejich organizační struktury zřejmě budou mít za následek další změny v obsahu a způsobech uskutečňování principu hromadění sil a prostředků v bojové činnosti.

**Upraveno ze sovětského tisku**